

ՀԱՄՈՍՈՒՔԻԱՍՅԱՆ, ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՄԱՐԱՆԳՈՋՅԱՆ

ՀՀ ԳԱԱ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆԸ 2005-2015 ԹԹ. (ՀԱՄԱՌՈՏ ԱԿՆԱՐԿ)

Հայ նշանավոր հոգևորական, հասարակական գործիչ ու գիտնական Մեսրոպ արքեպիսկոպոս Աշճյանը (1941-2003) հայաստանյան գործունեության ընթացքում սերտորեն զործակցել է ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի հետ: Նրա օժանդակությամբ ինստիտուտում կազմակերպվել են գիտաժողովներ, հրատարակվել բազմաթիվ աշխատություններ:

Մեսրոպ Սրբազանի մահվանից (2 դեկտեմբերի 2003 թ.) հետո Պատմության ինստիտուտը նրա անունով է կոչել ինստիտուտի առաջին և երկրորդ հարկերում տեղակայված գիտական կենտրոնը, որը ներառում է նիստերի դահլիճը, տպարանը և Սրբազանի՝ ինստիտուտին նվիրած ավելի քան 2000 անձնական գրքերը ներառող գրադարանը:

2004 թ. Նյու Յորքի Հայ կրթական և մշակութային միության և Մեսրոպ Սրբազանի քրոջ՝ Հռիփսիմե Աշճյան-Սերոբյանի նվիրաբերած գումարներով Պատմության ինստիտուտում 2005 թ. ստեղծվեց տպարան: Նորաստեղծ տպարանը սկզբում ուներ 2 աշխատակից՝ Լևոն Մուրադյանը և Գայանե Բոբոխյանը: 2007 թ. նրանց միացավ Անահիտ Պողոսյանը: 2013 թ. տեխնիկական խմբագրի աշխատանքում Գ. Բոբոխյանին փոխարինեց Նինետա Աղամյանը (2012-2015 թթ.): 2015 թ. հունվարից տպարանի տեխնիկական խմբագրի պարտականությունները կատարում են Նունե Բարթիկյանը և Արմենուհի Մարանգոզյանը:

Լևոն Մուրադյանի գլխավորությամբ 2005 թվականից սկսած ինստիտուտի տպարանը «Մեսրոպ արք. Աշճեան» մատենաշարով հրատարակում է ինչպես ինստիտուտի աշխատակիցների, այնպես էլ հանրապետության այլ պատմաբանների և

հայագետների աշխատությունները: Հրատարակված գրքերը բարեգործական նպատակով բաժանվում են հեղինակներին, գրադարաններին և համապատասխան մասնագետներին:

«Մեսրոպ արք. Աշճեան» մատենաշարի առաջին թվահամարը կրող գիրքը Մեսրոպ Սրբազանի կյանքին ու գործունեությանը նվիրված «Մեր դժուար ժամանակների մեծ հայր. Մեսրոպ արքեպիսկոպոս Աշճյան» ժողովածուն է (Երևան, 2007), ուր տեղ են գտել սրբազանի նամակները, խոհերը, հարցազրույցները, նրա մասին հոգևորականների, գրողների, գիտության ու մշակույթի ճանաչված գործիչների հուշերը: Սակայն փաստացի լույս տեսած առաջին գիրքը ինստիտուտի «Հայոց պատմության հարցեր» տարեգրքի հինգերորդ համարն է (Երևան, 2005): Այստեղ հրատարակվել են ինստիտուտի կողմից 2004 թ. հունիսի 17-19-ին կազմակերպված «Հայաստանի պատմական ժողովրդագրության հիմնահարցեր. Հայկական լեռնաշխարհը հայ էթնոսի բնօրրան» գիտաժողովում ընթերցված զեկուցումները: Այս գիտաժողովի նպատակն էր ի մի բերել պատմական ժողովրդագրության բնագավառում ինստիտուտում կատարված հետազոտությունների արդյունքները:

«Մեսրոպ արք. Աշճեան» մատենաշարով լույս են տեսել ժամանակակից հայ պատմագիտության ձեռքբերումներ հանդիսացող բազմաթիվ աշխատություններ: Դրանց թեմատիկան չափազանց ընդգրկուն է. վերաբերում է Հայաստանի հին, միջնադարյան, նոր և նորագույն ժամանակաշրջանների պատմության զանազան կնճռոտ խնդիրների: Հրատարակված ավելի քան 130 գրքերին ծանոթությունը պատկերացում է տալիս վերջին տասնամյակում Պատմության ինստիտուտի հիմնական գիտահետազոտական ուղղությունների մասին:

Տպարանի գործարկումով ինստիտուտը հնարավորություն ստացավ առանց ընդհատումի տպագրել «Հայոց պատմության

հարցեր» տարեգրքի համարները, կազմակերպած գիտաժողովներում ընթերցված գեկուցումները, ինչպես նաև աշխատակիցների ուսումնասիրությունները: Անդրանիկ համարից (1997 թ.) սկսած տարեգրքում տպագրվում են ինստիտուտի Երիտասարդ գիտաշխատողների խորհրդի ամենամյա գիտական նստաշրջաններում ընթերցված լավագույն գեկուցումները, նաև ավագ սերնդի պատմաբանների հոդվածները: Նրա 16 համարներում տպագրվել է շուրջ 350 հոդված, որոնք վերաբերում են Հայոց պատմության զանազան հիմնախնդիրների: Ուշադրության արժանի են նաև Պատմության ինստիտուտի կազմակերպած գիտաժողովների նյութերի ժողովածուները, ուր ուսումնասիրություններ են հրատարակել ոչ միայն ինստիտուտի ավագ և երիտասարդ աշխատակիցները, ասպիրանտներն ու հայցորդները, այլև հանրապետության այլ գիտական ու գիտակրթական հաստատությունների ներկայացուցիչները: Լույս են տեսել նաև պարբերականների մատենագիտական ցանկեր, վաստակաշատ պատմաբանների, հայագետների կենսամատենագիտություններ, հոդվածների ժողովածուներ, ուսումնաօժանդակ նյութեր:

Արժեքավոր ուսումնասիրություններ են հրատարակվել Հայաստանի հին, միջնադարյան, նոր և նորագույն ժամանակաշրջանների վարչաքաղաքական, ռազմական, սոցիալ-տնտեսական ու մշակութային պատմության ամենատարբեր հիմնախնդիրների, հայկական պարբերական մամուլի, գաղթավայրերի ու Սփյուռքի պատմության, Հայ առաքելական Եկեղեցու, նրա նշանավոր ներկայացուցիչների, պատմական տարբեր ժամանակափուլերում հարևան ու հեռավոր պետությունների հետ Հայաստանի հարաբերությունների վերաբերյալ:

Հրատարակությունների շարքում օրինաչափորեն մեծ թիվ են կազմում Հայկական հարցի զարգացումներին և Հայոց ցեղասպանությանն ու նրա հետևանքների վերացման հիմնահար-

ցերին, XIX դարի վերջին և XX դարի սկզբին ծավալված հայ ազգային-ազատագրական պայքարին ու ավանդական կուսակցությունների գործունեությանը վերաբերող գրքերը: Շուրջ մեկ տասնյակ գրքեր են հրատարակվել Հայաստանի պատմական ժողովրդագրության վերաբերյալ, ուր ներկայացված է XVI-XIX դարերում և XX դարասկզբին Հայաստանի սրևմտյան և արևելյան մասերի հայ բնակչության շարժընթացը: Այս գիտաճյուղը ինստիտուտի համեմատաբար նոր, սակայն արդեն ավանդույթներ ունեցող գիտահետազոտական հեռանկարային ուղղություններից է:

Առանձին ուսումնասիրություններ են հրատարակվել Հայոց պատմության աղբյուրագիտության և պատմագրության թեմաներով: Հատուկ հիշատակության արժանի են ավելի քան մեկ տասնյակ աղբյուրագիտական բնույթի գործերը (անտիպ սկզբնաղբյուրների հրատարակություններ, խորհրդային տարիներին չհրատարակված հուշագրություններ, փաստաթղթերի և նյութերի ժողովածուներ):

Շեշտենք, որ տպագրված աշխատություններում ոչ միայն ճշմարտացի, գիտության արդի պահանջներին համապատասխան հետազոտված են Հայաստանի պատմության հիմնահարցերը, այլև դրանց որոշ մասը միտված է բացահայտելու և արժանի հակահարված տալու հայրենի պատմության կեղծարարներին: Այս տեսակետից կարևոր են Արցախի պատմության վերաբերյալ հրատարակված գրքերը:

Ամփոփելով՝ նշենք, որ, բազմաթիվ դժվարություններ հաղթահարելով, անցնող 10 տարիների ընթացքում ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտը ծավալել է բեղուն հրատարակչական գործունեություն՝ տպագրելով ավելի քան 130 գիրք ու գրքույկ: Դրանց շարքում նկատելի թիվ են կազմում երիտասարդ պատմաբանների ուսումնասիրությունները: Կյանքում կենսագործվում է 2002 թ. պաշտոնը

ստանձնելու ժամանակ ինստիտուտի տնօրեն, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Աշոտ Մելքոնյանի տված խոստումը. «Ինստիտուտի աշխատակցի ոչ մի պատրաստի աշխատանք գրադարակում չի մնա»: Իսկ այդ ամենն իրականություն է դառնում տպարանի փոքրաթիվ անձնակազմի քրտնաջան աշխատանքի շնորհիվ: Տպարանի հիմնադրման տասնամյակը լավ առիթ է ինստիտուտի ողջ անձնակազմի անունից շնորհակալություն հայտնելու տպարանի նախկին և ներկա աշխատակիցներին:

HAMO SUKIASYAN, ARMENUHI MARANGOZYAN

THE PUBLISHING ACTIVITY OF THE INSTITUTE OF
HISTORY OF NAS RA IN 2005-2015 (A BRIEF REVIEW)

SUMMARY

Since 2005 one of the key directions of activity of NAS RA is the publishing work . In the past 10 years the printing house of the institute has published more than 130 books and booklets in the "Arch. Mesrob Ashjian" book series. They concern the divers issues of the ancient, medieval, new and modern periods of the History of Armenia, as well as the relations of Armenia with neighboring and distant countries. Published books give an idea about the main research directions of the institute in the last decade.

ИЗДАТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ИНСТИТУТА
ИСТОРИИ НАН РА В 2005-2015 ГГ. (КРАТКИЙ ОЧЕРК)

РЕЗЮМЕ

С 2005 года одной из основных направлений работ Института истории НАН РА является типографная деятельность. На протяжении 10-ти лет основанная в институте типография “Месроп арх. Ашчян” издала более 130-ти книг и брошюр.

Опубликованные работы дают представление об основных направлениях научно-исследовательских работ института в последнее десятилетие.

ՀԱՎԵԼՎԱԾ

«ՄԵՍՐՈՊ ԱՐԲ. ԱՇՃԵԱՆ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐՈՎ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԱԾ ԳՐՔԵՐԻ ՑԱՆԿ (2005-2015 թթ.)

1. Մեր դժուար ժամանակների Մեծ հայր. Մեսրոպ արքեպիսկոպոս Աշճեան, Երևան, 2007, 344 էջ:
2. Հայոց պատմության հարցեր (գիտական հոդվածների ժողովածու), № 5, Երևան, 2005, 181 էջ:
3. Կոստանդյան Էմմա, Ակնարկներ արևմտահայ մշակութային և հասարակական-քաղաքական կյանքի պատմության (19-րդ դարի 80-ական թվականներ), Երևան, 2005, 176 էջ:
4. Սահակյան Արման, Սեբաստիայի նահանգի վարչաժողովրդագրական պատկերը 19-րդ դարի վերջին և 20-րդ դարի սկզբին, Երևան, 2005, 114 էջ: